

CONTRIBUȚII STUDENȚEȘTI LA MIȘCAREA PENTRU UNIREA TRANSILVANIEI CU ROMÂNIA (1918)

IOAN AUREL POP

Unirea înfăptuită în 1918, ca epilog sintetizator al „războiului celui mare” purtat de români pentru întregirea neamului, este rezultatul unor eforturi conjugate ale întregului popor, ale unor largi categorii sociale și socioprofesionale*.

Tineretul intelectual de pe cuprinsul teritoriului locuit de români, cu entuziasmul său specific, s-a integrat prompt și plenar în aceste eforturi ale întregii națiuni de desăvârșire a formării statului național român unitar.

Studentii români din Transilvania, Banat, Crișana, Maramureș, grupați mai ales în centre ca Budapesta, Viena, Cluj, Oradea, Arad, Sibiu etc. și organizați, cei mai mulți, în *societăți* zise culturale — dintre care cea mai importantă era „Petru Maior” din capitala Ungariei — s-au implicat de timpuriu în mișcarea pentru unire, mișcare pregătită și susținută pe plan intern într-o impresionantă continuitate din veacul suplexurilor până la discursul bărnățian de la 1848, ce postula preeminența naționalității față de libertate, până la actul din 1859, la cucerirea independenței României și la momentul memorandist.

În momentele de la cumpăna veacurilor XIX și XX toate cugetele gravitau spre România și spre împlinirea ei în fruntariile firești.

Anii premergători primului război mondial cunosc și o puternică efervescentă studențească, pulsînd în consonanță cu evoluția mișcării interne de eliberare națională și de unire, dar atentă la marile schimbări pe plan mondial. O mărturie studențească din epocă relevă cu pregnanță această stare de lucruri: „... Pacea de la București din 1913 pentru noi a fost declararea oficială a luptei între *tot ceea ce era românesc și între stăpînirea austro-maghiară*. Simțeam că ceasul dezrobirii a sunat, eram împinși de o putere irezistibilă spre lupta contra tiranului odios. Ardeam de nerăbdare să vedem războiul cel mare dezlănțuit și lucrăm din răspuțeri pentru strîngerea rîndurilor noastre¹. Reiese cu claritate, încă de-acum și în ciuda unor regretabile episoade ulterioare, distincția netă pe care tinerii români o făceau între poporul maghiar și „tiranul odios” — clasele stăpînitoare austro-maghiare pactizate oficial din 1867. (Mărturia aparține lui *Liviu Câmpeanu*, fost vicepreședinte și președinte interimar al Societății „Petru Maior“.) În același context istoric, *Dumitru Antal*, ultimul președinte budapestan al Societății „Petru Maior” — înainte de mutarea acesteia la Cluj — relevă atmosfera studențească

* Exprimăm și pe această cale întreaga noastră grațitudine față de tovarășii lect. dr. Maria Roșca-Rosen și conf. dr. Vasile Vesa pentru îndrumările bibliografice și pentru materialul inedit pus la dispoziție.

¹ „Lumea universitară”, Cluj, 1—15 martie 1922, an I, nr. 2—3, p. 26.

din anii premergători unirii: „... Urmăream cu atenție evenimentele războiului, bucurându-ne din tot sufletul de câte ori citeam o veste cît de mică despre o nouă izbîndă a aliaților. Cu astfel de preocupări sufletești... și întîlnirile săptămînale de la «Petru Maior», oricît ne forțam să le păstrăm caracterul strict cultural și științific, adeseori le transformam în *conveniri de dezbateri politice naționale*“².

În asemenea „școli“, devenite, din culturale, de educație politică națională, studenții plănuiau formele concrete de participare la marele act ce se anunța. Deși activitatea studențească avea cu precădere caracter individual, se cimentau raporturile dintre tinerii intelectuali români (cei mai mulți cu ascendență rurală directă) și țărani, purători ai greului războiului³. Sentimentele naționale erau întretinute și subliniate și prin contactul cu soldații sîrbi, cehi ș.a., dornici de libertate națională, prin colaborările pentru subminarea operațiunilor militare austro-ungare (sabotaje, dezertarea la inamic, etc)⁴. Anii 1917—1918 prilejuiesc noi manifestări studențești pentru cauza națională. Alături de intelectualii socialiști, la acțiunile muncitorești cu caracter național participau și studenții. *Tiron Albani* își amintește de o asemenea acțiune, cînd, sfîrșindu-și cuvîntarea cu lozinca: „*Trăiască Ro... Transilvania liberă!*“ și fiind amenințat cu arestarea de către doi agenți ai poliției, au intervenit și studenții care au cerut ajutorul muncitorilor; astfel s-a zădărnicit, pentru moment, arestarea fruntașului politic român⁵.

De asemenea, studenții budapeșteni au organizat acțiuni culturale (conferințe, coruri românești) în cadrul așa-numitei secțiuni române a socialiștilor din capitala maghiară. Între tinerii intelectuali s-au remarcat cu deosebire *Șt. Mărcuș, Ioan Jucu, Bejan, Horațiu Deac, Victor Gherman, Vasile Ilea ș.a.* Asemenea întîlniri, voite culturale de autorități, deveneau de fapt adevărate manifestări politice și naționale, în timpul cărora tineretul, „alături de *Internaționala, cînta Deșteaptă-te române* și, alături de *Marsilieza, Marșul lui Iancu și Pe-al nostru steag*“⁶. Studenții se manifestă tot mai mult ca *forță politică activă*, prezentă în mai toate actele fundamentale și în organele și organizațiile care pregăteau unirea.

Astfel, din „Comitetul de acțiune al românilor din Transilvania, Banat și Bucovina“ vor face parte și studenții⁷; consfăturile politice studențești din Cluj, din toamna anului 1918, cu toate greutățile pricinuite de faptul că cei mai mulți tineri erau sub arme și de relativa lipsă de îndrumare a mișcării studenților de către P.N.R., au dus la hotărîri importante pentru integrarea tinerilor studioși în lupta națională.

² D. Antal, *Societatea „Petru Maior“ în ultimul ei an de funcționare la Budapesta, în Almanahul Societății academice „Petru Maior“ (1919—1929)*, Cartea românească, Cluj, 1929, p. 81.

³ E. Dandea, *Mișcările studențești din anul 1918, în Almanahul Societății academice „Petru Maior“ (1919—1929)*, Cartea românească, Cluj, 1929, p. 85.

⁴ *Ibidem*, p. 86.

⁵ T. Albani, *Douăzeci de ani de la unire, Vol. I. Cum s-a făcut unirea*, Oradea, 1938, p. 116—117.

⁶ *Ibidem*, p. 117.

⁷ Șt. Păscu, *Marea Adunare Națională de la Alba Iulia*, Cluj, 1968, p. 307.

De aceea, studenții clujeni au hotărât să formeze o delegație de cinci dintre ei (*Octavian Utalea, Triff, Simion Rusu, Gh. Mureșan și Traian Chirileanu*), care să contacteze pe fruntașii politici români din Budapesta și să-i înștiințeze că, dacă P.N.R. nu se va pune cu energie în fruntea mișcării naționale, studenții vor acționa singuri⁸.

Plecată la 15 octombrie 1918 în capitala Ungariei, delegația studențească află de măsurile luate de capii politici români, ia legătura cu P.N.R. și, pentru coordonarea acțiunilor, hotărăște trimiterea săptăminală a câte unui curier de la Cluj la Budapesta. De asemenea, de comun acord cu fruntașii P.N.R., se hotărăște *organizarea propagandei studențești între români*, pentru ca aceștia să revină acasă cu arme și muniții de la unitățile militare, spre a fi gata în eventualitatea unei „revoluții”⁹. Discuțiile de la Budapesta, instrucțiunile primite au dat siguranță și însuflețire tinerilor clujeni; în consfăturile ținute s-a discutat chiar planul ocupării de către studenți a Clujului cu ajutorul trupelor din garnizoană, formate în majoritate din români¹⁰. Deși acțiunea nu s-a realizat, punerea ei în discuție vădește, dincolo de entuziasmul și însuflețirea tinerilor, seriozitatea și amploarea, precum și organizarea mișcării studențești.

Dar nici tinerii români budapesteni nu acționează cu mai puțină energie; grupul de studenți de la societatea „Petru Maior” (întemeiată încă din 1862) — „focarul de cultură românească veșnic viu”¹¹ — aprobă, în 22 octombrie 1918, un apel către poporul român (redactat în forma finală de *Dumitru Antal*): „Cuvîntul nostru am vrea să fie asemenea unui trăsnet care arde tot ce o sclavie de o mie de ani a pus ca rugină în formă de lașitate și umilire pe sufletele noastre... Bine că (deși — n.n.) soarta noastră a ajuns să fie hotărîtă de sfatul întregii lumi, dînd drept de liberă dispunere fiecărei națiuni, totuși, ca să ne arătăm vrednici de acest drept sfînt, trebuie să o arătăm prin vorbe și fapte lumii întregi...”¹². Răzbate cu hotărîre din acest preambul primordialitatea pe care o rezervă studenții acțiunii hotărîte a poporului român în realizarea unității statale față de împrejurările externe. Declarația conține în continuare trei puncte esențiale care tranșează problema națională: „1. Între noi și *vechii stăpînitori*, rupem orice formă comună de viețuire, declarîndu-ne în masă, cu toții, că ne considerăm de desrobiți, dobîndind drept de liberă dispunere asupra sorții noastre ca popor; 2... Prin aceasta vrem să ne unim cu toții cu cei care sînt de un neam și de o limbă cu noi; 3. ... Toți sîntem de un gînd și acei care lucră în contra noastră ne sînt străini și dușmani”. Apelul este o adevărată *declarație națională românească* și, cu toată unda de metaforă coșuciană care răzbate din unele pasaje (ex.: „Cei slabi de înger să fugă, să iasă dintre noi”), evidențiază matura receptare a problemelor, conturarea unui sentiment național curat, neexacerbat și necontaminat de ură

⁸ E. Dandea, *op. cit.*, p. 88.

⁹ *Ibidem*, p. 88—89.

¹⁰ *Ibidem*, p. 89.

¹¹ „Lumea universitară”, Cluj, 1—15 martie 1922, an I, nr. 2—3, p. 26.

¹² D. Antal, *op. cit.*, p. 81—82

(din nou studenții declară ruperea relațiilor *numai* cu „vechii stăpînitari“). Deși apelul nu a fost publicat, studenții au hotărît ca, alături de colegii lor din Cluj, organizați în echipe, să explice direct poporului acest apel, fiecare în ținutul de baștină. Paralel, studenții clujeni hotărîsc să depună jurămînt către „Senatul național român din Ardeal“ (la Cluj), ca organ al „Marelui Sfat Național“ și să organizeze, alături de ceilalți factori politici ai românilor, consiliile și gărzile naționale¹³.

În ciuda unor tatonări și chiar înverșunări inițiale (mai ales la Cluj — episodul A. Frîncu), studențimea română din ținuturile alipite arbitrar în 1867 la Ungaria a recunoscut ca forum politic suprem *Consiliul Național Român Central* și și-a exprimat întreaga adevărată adieziune la politica promovată de acest organ. Astfel, la începutul lui noiembrie 1918, „tinerimea universitară română din Budapesta salută cu entuziasmul viguros al tinereții Consiliului Național Român ca *unicul organ îndreptățit și chemat să cîrmuiască soarta națiunii române din Ungaria și Transilvania* și conștient de vremurile hotărîtoare pentru soarta neamului român se pune în serviciul lui, hotărîtă fiind să aducă orice jertfă pentru binele neamului din care face parte“¹⁴. Studentul *Laurențiu Luca*, în numele colegilor săi, scrie: „În tinerimea budapestană veți avea tot sprijinul, fiind ea hotărîtă la toate. Păreră ei e ca consiliul român să nu mai întîrzie și să pășească pe față, organizînd toate ținuturile locuite de români“¹⁵. Într-adevăr, în cursul lunii noiembrie 1918, forurile românești au preluat efectiv puterea în întreaga Transilvanie. Conform hotărîrilor anterioare, mișcarea studențească va sprijini din plin acest proces. După jurămîntul de credință deus de tineretului clujean, la 2 noiembrie 1918, Consiliului Național Român, în 3 noiembrie s-a format garda românească și s-a jurat pe tricolor (care este înălțat de-acum pe edificiile publice). Din 4 noiembrie începe acțiunea studențească cu sprijinirea directă a înființării consiliilor și gărzilor naționale locale. Frunțașul politic *Emil Hațieganu* cu studenții *T. Chirileanu*, *Aurel Dumitraș* și *George Ursace* au mers la Gherla și la Dej. La Bistrița a fost prezent studentul *Cornel Ordace*, iar pentru zona Munților Apuseni a avut mandat *Emil Dandea*. Studenții *D. Antal* și *Ioan Chinez*, veniți de la Budapesta, spre a explica poporului amintitul apel și spre a-l pregăti pentru plebiscit, s-au încadrat și ei în mișcarea pornită de clujeni, mișcare care trecuse la acțiuni mai concrete. Ei vor fi trimiși pentru organizarea românilor, cel dintîi la Reghin, al doilea la Tîrgu-Mureș¹⁶. În diferitele ținuturi ale Transilvaniei, studenții au contribuit la formarea consiliilor și a gărzilor naționale, la transferarea puterii către aceste organe. Dar evenimentul care a focalizat acțiunile studențești și ale întregului popor român din Transilvania a fost *Marea Adunare Națională de la Alba Iulia*. Pentru participarea la această adunare a națiunii, studenții s-au transformat în propagandiști neobosiți,

¹³ E. Dandea, *op. cit.*, p. 90.

¹⁴ „Unirea“, Blaj, 9 noiembrie 1918, an. XXVIII, nr. 69.

¹⁵ I. Popescu-Puțuri, A. Deac (sub. red.) *Unirea Transilvaniei cu România*, 1 decembrie 1918, Ed. politică, București, 1970, p. 579.

¹⁶ E. Dandea, *op. cit.*, p. 91—92.

cerînd o prezență cît mai largă la Alba Iulia; ei au pregătit o cuvîntare în care, pe baza principiului autodeterminării, (postulat și în cadrul celor patrusprezece puncte wilsoniene expuse la 8 ianuarie 1918) se cerea unirea necondiționată a Transilvaniei cu România¹⁷. (Neputînd prezenta cuvîntarea în programul oficial, ea a fost totuși rostită la o adunare a tineretului la Alba-Iulia.) Studențimea română din Viena, Budapesta, Chemnitz, Cluj, Oradea, Arad, Sibiu, Blaj, Lugoj ș.a. va fi reprezentată printr-un număr relativ mare de delegați la Alba-Iulia¹⁸.

Din procesul verbal încheiat în 12/25 noiembrie 1918, cu ocazia ședinței „Tinerimii universitare române din Budapesta“, reiese dreptul acesteia, în baza regulamentului apărut în ziarul „Românul“, de a-și alege doi reprezentanți pentru marele eveniment de la „Belgrad“¹⁹. Aceștia sînt aleși în persoana lui *Sabin Manoilă* și a lui *Eugen Savu*, despre care aflăm și din *credenționale*²⁰ că li s-au incredințat oficial mandatele respective. În aceeași ședință, Sabin Manoilă a propus ca, „fiind universitatea tehnică o instituție independentă, să fie provocați, prin studenții tehnici de față, studenții tehnici din Buda să își aleagă la locul lor și ei doi reprezentanți pentru adunarea din Alba-Iulia“; *Victor Vlad* se angajează să fie „interpretul acestei dorințe“²¹. Ca reprezentanți ai Societății „Petru Maior“ apar aleși (în procesul verbal) *Gheorghe Popovici* și *Traian Popovici*, iar ca reprezentantă a studențelor *Veturia Leucuția*. Cu toate acestea, credenționalele nu adevăresc ca delegați ai Societății „Petru Maior“ decît pe *Gh. Popovici*²², apărînd și un delegat neconsentat în procesul verbal: *D. Antal*²³.

Acest din urmă reprezentant al studenților, într-o conferință comemorativă ținută la Reghin, la îndemnul Astrei, în 26 noiembrie 1926, dă amănunte emoționante despre momentele din preajma zilei de 1 decembrie 1918, surprinzînd atmosfera de emulație națională și patriotică de la Alba-Iulia și de pe căile care duceau toate în orașul simbol²⁴.

La cîteva zile (în 30 noiembrie 1918) după ședința generală a studenților români budapestani, „tinerimea universitară tehnică“ din același oraș, în urma propunerii consemnate mai sus și făcută de Sabin Manoilă, și-a ales și ea proprii reprezentanți pentru Alba Iulia; credenționalele îi consemnează cu o asemenea misiune pe *Andrei Crăciun* și *Iosif Lobonțiu*²⁵. (Desemnarea acestor doi reprezentanți s-a făcut chiar în Alba Iulia, nu la Budapesta.)

În aceeași zi de 30 noiembrie 1918, „studențimea universitară din Viena, ca atare și studențimea organizată în societatea *România Jună*“

¹⁷ *Ibidem*, p. 92—94.

¹⁸ V. Curticăpeanu, *Mișcarea culturală românească pentru unirea din 1918*, Ed. științifică, București, 1968, p. 242.

¹⁹ Arhiva Muzeului „Unirii“, Alba Iulia, Fond Marea Adunare Națională întrunită la Alba Iulia în ziua de 1 decembrie 1918, tom. I, p. 832.

²⁰ *Idem*, p. 833, 834.

²¹ *Idem*, p. 832.

²² *Idem*, p. 558.

²³ *Idem*, p. 559.

²⁴ Arh. St. Tirgu-Mureș, *Colecția de documente 1918*, nr. 148 și 150.

²⁵ Arh. Muzeului „Unirii“ *fond. cit.*, p. 836.

au delegat, în adunarea generală ținută la Alba Iulia, pe reprezentanții lor pentru ziua de 1 decembrie, anume *Ludovic Tatu* și *Ștefan Gherman*, pentru studenții români vienezi în general și *Nicolae Voicu*, alături de *Virgil Solomon*, pentru „*România Jună*”²⁶. Tinerii studioși clujeni au delegat în 27 noiembrie, pentru adunarea de la Alba Iulia, pe studentul în medicină *Emil Dandea* și pe studentul în drept *Virgil Marian*²⁷. De asemenea, școala superioară de silvicultură din Semniț (Selmechánya) a trimis la Alba Iulia pe *Vizantie Murgu* și *Ștefan Bornuz*²⁸, în timp ce din partea studenților sibieni vor fi delegați *Laurențiu Maximilian* și *Romulus Șt. Ittu*²⁹.

Vor mai veni la Marea Adunare Națională din 1 decembrie 1918 și orădeanul *Grigore Rîțiu*³⁰, precum și *Ioan Pinte* și *Octavian Hodîrnău*³¹ din Blaj, cei din urmă fiind reprezentanți ai societății culturale „*Inocențiu Micu Clain*” a teologilor blăjeni. Pe lângă *Grigore Rîțiu*, care reprezenta o societate a universitarilor români, orădenii au mai fost reprezentați oficial la Alba Iulia și prin solii *Academiei de drept* din orașul de pe Crișul Repede, anume *Nerva A. Iercan* și *Nerva Traian Cosma*³². Societățile studențești profesionale din Banat vor trimite la adunare pe orădenii *Emil Petrovici* și *Ștefan Miu*³³. „Tinerimea studioasă română din Lugoj” și-a ales ca reprezentanți pe *Vasile Mircu* și *Victor I. Ioviția*, ei avînd misiunea de „a contribui cu votul lor la deciderea asupra sorții viitoare a neamului românesc din Transilvania, Ungaria și Banatul Timișan”³⁴. Această soartă viitoare era clară pentru studenții veniți la Alba Iulia, deoarece ei au propagat printre participanți „principiul de a ne uni fără condițiuni” cu România³⁵. Dar și studenții care nu au participat direct la Alba Iulia au aderat și au contribuit la marile hotărîri ale neamului. Astfel, „tinerimea universitară” din Rodna-Veche își exprimă în cuvinte simple acordul deplin cu hotărîrea Marii Adunări Naționale³⁶. Dornici de a simți „rodul înfăptuirii României Mari”, tinerii și-au spus hotărît crezul, devenind, după adunare, solii hotărîrilor luate de către poporul din Transilvania³⁷. Atmosfera copleșitoare a zilelor Unirii a rămas adînc întipărită în memoria contemporanilor; *D. Antal* mărturisește, la comemorarea de la Reghin din 1926: „*Săptămîna duminicii lui 1 decembrie 1918 mi-a arătat și mie și altora,*

²⁶ *Idem*, p. 831.

²⁷ *Idem*, p. 840.

²⁸ *Idem*, p. 843.

²⁹ *Idem*, p. 846.

³⁰ *Idem*, p. 563.

³¹ *Idem*, p. 560, 561.

³² *Marea Unire de la 1 decembrie 1918*, București, 1943, p. 65. În această lucrare unele nume ale delegaților studenți la Alba Iulia sînt greșit consemnate: în loc de V. Ghurgu, S. Borsuz, Laurenția Maximilian se va citi V. Murgu, S. Bornuz, respectiv Laurențiu Maximilian. La p. 57 se află lista celor 7 societăți ale universitarilor români reprezentate la adunare.

³³ Arh. Muzeului „Unirii”, *fond. cit.*, p. 844, 845.

³⁴ *Idem*, p. 562.

³⁵ Arh. St. Tîrgu-Mureș, *fond. cit.*, nr. 148 și 150.

³⁶ Arh. Muzeului „Unirii”, *fond. cit.*, tom. IV, p. 1388.

³⁷ E. Dandea, *op. cit.*, p. 94.

sute și mii de intelectuali și țărani români ardeleni, pînă la ce culme se poate ridica în suflet dragostea de neam"³⁸. Era o comuniune spirituală de mare trăinicie, începută pe *Cîmpia Libertății de la Blaj* în 1848, cînd intelectualitate și plebe s-au simțit înția oară solidare în aspirații. Sensul umanității acestor aspirații s-a deplasat tot mai mult spre aspectul național, pe care a venit să-l împlinească unirea din 1918.

Dar momentul de realizare a idealului național n-a fost fără convulsii. Se sfărîmău clișee statornice de sute de ani; preeminența politică românească în Transilvania era de neînțeles pentru vechii stăpînitori. Luptele de stradă se vor desfășura în unele locuri pînă la venirea armatei române. Într-o asemenea nefericită dispută cu unele unități secuiești înarmate, la Cluj, va pieri, între alții, și studentul *Octavian Petrovici*³⁹. În această atmosferă, studenții *Ursace* și *Chirileanu* au primit (din partea lui E. Hațieganu) misiunea de a preda guvernului român la Iași, pentru viitoarea conferință de pace, documente privind crimele săvîrșite împotriva românilor de către foștii oficiali din Transilvania, prezentînd și cererea ca armata română să treacă în Transilvania⁴⁰. Această armată va veni într-adevăr; la intrarea ei în Cluj, în 24 decembrie 1918, *Emil Dandea* o va saluta în numele studenților (în fața statuii lui *Matia Corvinul*), constatînd că, odată cu împlinirea idealului național, „lăcomia țarului“, „perfidia austriacă“ și „trufia“ stăpînilor maghiari fuseseră zdrobite⁴¹.

Trupul țării, întregit din punct de vedere politic pentru prima oară de la *Mihai Viteazul*, urma să fie martorul unor noi și necesare împliniri. Una dintre ele, venită, între altele, și ca un omagiu al contribuției studențești la realizarea actului de la 1 decembrie, va fi întemeierea, în anul 1919, la Cluj a *celeii dintii instituții românești de învățămînt superior laic din Transilvania, Universitatea Daciei Superioare*.

CONTRIBUTION DES ÉTUDIANTS AU MOUVEMENT POUR L'UNION DE LA TRANSYLVANIE AVEC LA ROUMANIE (1918)

(Résumé)

L'Union de la Transylvanie avec la Roumanie a été le résultat de l'effort conjugué de larges catégories sociales et socio-professionnelles. Les étudiants se sont intégrés intensément dans cet effort, en préparant l'atmosphère favorable pour l'union, surtout par l'intermédiaire de l'activité des sociétés culturelles „*Petru Maior*“ de Budapest, „*La jeune Roumanie*“ de Vienne etc. La recherche des mandats des députés de la Grande Assemblée Nationale de Alba Iulia, la recherche des mémoires et des souvenirs des participants ont démontré l'apport du mouvement des étudiants en 1918 pour l'achèvement de la formation de l'État national unitaire roumain.

³⁸ Arh. St. Tîrgu-Mureș, *fond. cit.*, nr. 148 și 150.

³⁹ E. Dandea, *p. cit.*, p. 95.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 94.

⁴¹ *Ibidem*, p. 95—96.